

Ключевые слова: библиотечная педагогика, воспитание книгой, чтение, формы привлечения и популяризации книги.

Matviichuk O. Y.

Library pedagogy or education book

When covering the theoretical issues of library pedagogy, defined its certain functions and tasks. General forms and methods of work of the teacher librarian and parenting books. On concrete examples proved the relevance of the implementation of library pedagogy in schools and children's libraries.

Keywords: library pedagogika, education book, reading, forms of attraction and promotion of books.

УДК 37.035:172.15

Страйгородська Л. І.

канд. іст. наук, заступник директора
з науково-інформаційної та бібліотечної роботи
ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського

**СТОРИНКИ ІСТОРИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ЯК ПІДГРУНТЯ
СУЧАСНОГО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Розкрито ідеї та погляди українських педагогів-просвітителів початку ХХ ст. О. Дорошкевича й С. Черкасенка на формування національно-патріотичної особистості й доведено їх актуальність у контексті сучасної системи виховання. Визначено, що діяльність бібліотек як інформаційних та культурно-освітніх центрів є суттєвою в рамках реалізації „Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді”, зокрема на прикладі ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, просвітителі, культурно-освітня діяльність бібліотек, особистість, педагог, концепція.

Постановка проблеми. Нині, в умовах складних соціально-політичних змін в Україні, актуальним постає проблема національно-патріотичної свідомості та гідності. Питання патріотичного виховання як базової якості особистості обговорюється на різних рівнях освіти. Так, наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 затверджено Концепцію національно-патріотичного виховання дітей та молоді, в основу якої покладено „ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української політичної нації. Важливу роль у просвітницькій діяльності посідає відновлення історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції України” [6].

Аналізуючи останні інформаційні джерела з проблеми, слід наголосити на значній кількості історичних розвідок з питань об'єктивного висвітлення національних ідей та патріотичного виховання початку ХХ ст. Зокрема, заслуговують на увагу наукові праці та публікації з проблем національно-патріотичного виховання таких дослідників як А. М. Боровик, Л. Д. Березівська, Я. М. Яців, О.С. Колодій, В. В. Гарнійчук та ін.

Мета статті. Розкрити ідеї національно-патріотичного виховання Олександра Дорошкевича (1896 (1889)–1946) й Спиридона Черкасенка (1876-1940) з метою новітнього їх осмислення в контексті сучасних методів

формування й становлення особистості, зокрема засобами бібліотечно-інформаційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Вагомого значення сьогодні набувають вивчення та осмислення історії українського народу, який завжди прагнув до національної самовизначеності й становлення державності. Особлива увага приділялася вихованню в дітей патріотизму, любові до рідного краю, мови, звичаїв і традицій, а головними реформаторами і прибічниками були переважно народні вчителі-патріоти.

Одним з найважливіших чинників впливу на виховання людини зі стійкими переконаннями й патріотичними засадами, почуттям національної самоповаги й гордості педагоги вважали українознавство та українізацію. Саме українізація середніх шкіл, запровадження предметів українознавства мали значний вплив на формування й виховання в молоді патріотичних почуттів та громадянського обов'язку. Основним засобом національно-патріотичного виховання просвітителі вважали книгу. Друковані видання національно-патріотичного змісту розповсюджувались завдяки зусиллям свідомого вчительства [2, с. 8], зокрема таких як Я. Чепіга, С. Русова, І. Юцишин та ін. Слід також відзначити активну діяльність українських педагогів-письменників, літературознавців, істориків, що істотно впливала на становлення національної школи й патріотичного виховання, зокрема С. Черкасенка та О. Дорошкевича. Українські педагоги й культурно-просвітницькі діячі своїми статтями в часописах намагалися протистояти денационалізації населення та надавали пріоритетного значення національно-патріотичному вихованню.

Педагогічна думка кінця XIX – початку XX ст. розвивалась за прикладом освітньо-виховних ідей провідних держав Європи з урахуванням умов українського життя, особливостей культури, етносу тощо. Діяльність педагогів спрямовувалась на розвиток ідеї українського національно-патріотичного виховання та реалізацію її у практичній діяльності, пробудження національної свідомості й гідності, формування патріотичних інтересів.

Так, професор Олександр Дорошкевич стверджував, що „сучасне гасло української педагогіки – національне виховання. Учительські спілки, педагогічні товариства, журнали, окремі вчителі – всі повинні розробляти детальні плани національного виховання ... національне виховання повинно загострювати насамперед волю дитини: що сказав, те і зробив” [5, с. 48]. Він наголошував, що спільна праця учителів, культурно-освітніх діячів, їхні палкі й щирі переконання обов'язково зроблять свою справу і дадуть очікувані результати, а українська школа повинна мати єдину волю, регламентовану владою [5, с. 48].

Відомий письменник і народний учитель С. Черкасенко обґрунтовував велике значення українознавчих предметів, зазначав, що вивчення рідної мови, її минулого, звичаїв і традицій дасть можливість нової долі для України та її громадян, вихованих в національно-патріотичному руслі. На його думку, першочерговим чинником національно-патріотичного виховання є усвідомлення громадянами національності, а початок у цьому напрямі належить освітнім закладам, і „що тільки рідна школа не зіпсує душі дитини, а виховає її в повній гармонії з природою...і тільки через рідну школу дитина

досягне...гараздів” [8, с. 73], формуючи тим в неї любов до рідного краю та усвідомлення національно-патріотичного почуття.

Розвиток ідеї національно-патріотичного виховання забезпечувала глибока обізнаність педагогів з особливостями та потребами українського суспільства в поєднанні з європейськими. Українські педагоги-просвітители пропагували національне виховання як чинник для самоутвердження й формування національних цінностей.

Результати наукових розвідок з проблем вивчення спадщини культурно-освітніх діячів становлять цінний матеріал, який повинен стати підґрунтям для розробки й вдосконалення сучасної системи національно-патріотичного виховання. Досвід попередників щодо загальнолюдських ідеалів, формування патріотизму в теорії виховання є надзвичайно важливим у нинішніх умовах. Актуальним є розвиток фізичних, духовних і громадянських якостей особистості, усвідомлення молоддю національної гордості й відданості державі, поваги до її законів, шанобливого ставлення до державних символів.

Провідна роль у вихованні молоді як і тоді, так і сьогодні належить освітнім і культурно-освітнім установам – школам, бібліотекам тощо, діяльність яких активно впливає на її всебічний розвиток та національно-патріотичні погляди [6, с. 10].

Патріотичне виховання завжди було в центрі уваги бібліотек, діяльність яких тісно пов’язана з духовно-моральним, естетичним і громадянським вихованням. Зважаючи на розширення завдань та нові інформаційно-бібліотечні послуги бібліотек, головною їх метою є залучення до читання, українського слова, вивчення і знання історії та сучасного життя України. Патріотизму не навчають, його виховують, тому роль книжки і бібліотеки в цьому виховному процесі вкрай важлива.

Фахівці бібліотек активно працюють у цьому напрямі, використовуючи сучасні форми і методи бібліотечної діяльності. Заходи, що проводяться бібліотеками в рамках патріотичного виховання дітей і молоді, – це читання, віртуальні екскурсії, фотовиставки, Дні відкритих дверей, усні журнали, театралізовані вистави, бесіди, зустрічі з ветеранами, Дні пам’яті, літературно-музичні композиції, уроки мужності, засідання клубів, конкурси, фестивалі і форуми, науково-практичні та читацькі конференції, а також заходи з використанням новітніх телекомунікаційних технологій (фестивалі фільмів, презентації, віртуальні екскурсії і відеомости) та ін. [3].

Грунтовне й успішне проведення культурно-просвітницьких та освітніх заходів з питань національно-патріотичного виховання, досягнення визначених цілей і завдань потребують відповідного науково-інформаційного, методичного й бібліографічного забезпечення, що на належному рівні гарантує провідна освітянська книгозбірня – Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського. Першочерговим завданням якої є інформаційне забезпечення розвитку вітчизняної педагогічної освіти, науки й практики фахових потреб науковців освітянської галузі України, створення власних науково-інформаційних ресурсів, баз даних, сприяння здійсненню наукових досліджень у галузі педагогіки, психології тощо [4].

Важливою складовою інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу є бібліографічні покажчики, що забезпечують якість інноваційного розвитку вітчизняної освіти та науки. На допомогу педагогам-практикам і науковцям фахівцями бібліотеки готуються науково-допоміжні бібліографічні покажчики, що найбільш повно відображають масив друкованої продукції з різних актуальних проблем освітньої галузі.

У 2016 р. провідними науковцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розпочато роботу над другим випуском науково-допоміжного бібліографічного покажчика „Дошкільна освіта як складова системи безперервної освіти України” (2007–2014). Видання є продовженням підготовленого в 2009 р. з аналогічною назвою першого випуску (1991–2006), у якому вперше висвітлено питання дошкільля в Україні з урахуванням сучасних тенденцій. При формуванні змісту покажчика враховано найбільш актуальні структурні компоненти й особливості дошкільної педагогіки та освіти, які згруповано у чотирнадцять розділів.

Найбільш розширеним є розділ „Зміст дошкільної освіти”, який детально розкриває зміст за різними напрямками виховання й формування дитини дошкільного віку. Покажчик доповнено актуальним підрозділом з питань національно-патріотичного виховання дошкільників, адже виховання з раннього віку у дітей любові до рідного краю, дому, родини, країни є надзвичайно важливим. До нього ввійшло близько сотні бібліографічних записів про друковані матеріали, зокрема, статті з наукових збірників і періодичних видань, методичні матеріали тощо.

Варто відмітити науково-інформаційні заходи, підготовлені працівниками відділу науково-документного забезпечення ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в рамках реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Зокрема, для майбутніх наших читачів та справжніх патріотів, а нині наймолодших користувачів, вихованців дошкільного навчального закладу № 428 м. Києва проведено літературні читання „За казкою до Василя Сухомлинського”. Дітям розповідали про В. О. Сухомлинського та ознайомили їх із казками педагога, спрямованими на виховання любові до рідної землі, народу й Батьківщини, а саме: „Бо за морем – чужина”, „Сонце заходить”, „Лелеки прилетіли”, „Незнищений камінь”. Дошкільники із задоволенням прослухали низку казок, присвячених темі виховання любові до матері, серед них: „Материне поле”, „Чотири вітри і материнське горе”, „Найласкавіші руки”, „Моя мама пахне хлібом”, „Сива волосинка”, „Кашу варила, діток годувала”, „Материнське щастя”, „Забула”, „Гавеня та Соловей”, „Сім дочок” та багато інших. Було представлено твори В. Сухомлинського, у яких порушується питання почуття гідності, поважного ставлення до воїнів, які загинули під час Другої світової війни, зокрема: „Чий родич дідусь”, „Дідусів пояс”, „Чарівний мак”. Діти із захопленням слухали казки Василя Сухомлинського та спробували самостійно складати їх. Цікавим, захоплюючим доповненням стало колективне читання казок В. Сухомлинського та обговорення їх.

Оскільки найпоширенішою формою бібліотечної роботи з патріотичного виховання є книжкова виставка, метою якої є формування в дітей і підлітків

почуття громадянськості й патріотизму, тому майже кожен бібліотечний захід супроводжує книжково-ілюстративна виставка (розповідь, огляд, бесіда, літературна екскурсія), та є його основою. Так, протягом року експонувалися виставки: „Україна – це моя країна прекрасна і незалежна (до Дня знань)”, „Шкільне підручникотворення в незалежній Україні”, „Національно-патріотичне виховання в сучасних навчальних закладах”, „Диво, ім'я якому – книга” та багато інших.

Висновки. Отже, варто відзначити велику науково-інформаційну діяльність ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського щодо реалізації концепції. Зокрема, „принцип історичної і соціальної пам'яті спрямований на збереження духовно-моральної і культурно-історичної спадщини українців та відтворює її у реконструйованих й осучаснених формах і методах діяльності” [6] та „принцип міжпоколінної наступності, який зберігає для нащадків зразки української культури, етнокультури народів, що живуть в Україні” [6]. Саме багатотисячні документні ресурси книгозбірні є важливою джерельною базою для наукових розвідок та новітнього усвідомлення історичних подій для становлення національної освіти. „Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання” [6], – зазначено в Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Теоретичним підґрунтям сучасного виховання дітей і молоді мають бути слова видатного педагога-гуманіста Василя Олександровича Сухомлинського, що патріотичне виховання – „це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, узнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується. Патріотизм як діяльна спрямованість свідомості, волі, почуттів, як єдність думки і діла дуже складно пов'язаний з освіченістю, етичною, естетичною, емоційною культурою, світоглядною стійкістю, творчою працею” [7].

Список використаних джерел

1. *Антонець Н. Б.* Педагогічна діяльність Спиридона Черкасенка в контексті руху за національну освіту (1906–1940) : автореф. дис. ... канд. наук : 13.00.01 / Антонець Наталія Борисівна ; Ін-т педагогіки АПН України. – Київ, 2005. – 20 с.
2. *Боровик А. М.* Українізація загальноосвітніх шкіл за часів виборювання державності (1917–1920 рр.) [Електронний ресурс] / А. М. Боровик. – Чернігів : Чернігівські обереги, 2008. – 368 с. – Режим доступу: http://www.siver-litopis.cn.ua/rab/borovik/borovik_block.pdf. – Назва з екрана.
3. *Бобыкина Е. Ю.* Патриотическое воспитание – основа формирования личности гражданина и патриота [Електронний ресурс] / Бобыкина Екатерина Юрьевна. – Режим доступу: <http://www.informio.ru/publications/id2003/Patrioticheskoe-vozpitanie-osnova-formirovaniya-lichnosti-grazhdanina-i-patriota>. – Назва з екрана.
4. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України [Електронний ресурс] : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://dnpb.gov.ua/ua/>. – Назва з екрана.
5. *Дорошкевич О.* Огляд життя середньої школи / Ол. Дорошкевич // Вільна укр. шк. – 1918. – № 5–6. – С. 47–53.
6. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/. – Назва з екрана.
7. *Сухомлинський В. О.* Вибрані твори : у 5 т. Т. 1. / В. О. Сухомлинський. – Київ : Рад. шк., 1976. – 654 с.

8. Черкасенко С. Кілька слів про українізацію народної школи / С. Черкасенко // Вільна укр. шк. – 1917. – № 2. – С. 68–74.

9. Шевчук О. Національно-патріотичне виховання особистості у навчальному закладі як стратегічне завдання школи: здобутки, пошуки та перспективи [Електронний ресурс] / О. Шевчук, Л. Наглюк. – Режим доступу: <http://www.osvitarda.gov.ua/63/nacionaljno-patriotichne-vikhovannja-osobistosti-u-navchalnomu-zakladi-jak-strategichne-zavdannja-shkoli-zdobutki-poshuki-ta-perspektivi>. – Назва з екрана.

Страйгородская Л. И.

Страницы исторического сознания как основа современного национально-патриотического воспитания

Раскрыты идеи и взгляды украинских педагогов-просветителей начала XX в. А. Дорошкевича и С. Черкасенко на формирование национально-патриотической личности и доказана их актуальность в контексте современной системы воспитания. Определено, что деятельность библиотек как информационных и культурно-образовательных центров является существенной в рамках реализации „Концепции национально-патриотического воспитания детей и молодежи”, в частности на примере ГНПБ Украины им. В. О. Сухомлинского.

Ключевые слова: национально-патриотическое воспитание, просветители, культурно-образовательная деятельность библиотек, личность, педагог, концепция.

Straigorodska L. I.

Pages historical consciousness as the basis of a modern national-patriotic education

The article reveals the ideas and views of Ukrainian educators- enlighteners of the early twentieth century. O. Doroshkevych and S. Cherkasenko on the formation of national-patriotic personality and proves their relevance in the context of a modern system of education. It is noted that the activities of libraries as information and educational centers are essential as part of the „Concept of national-patriotic education of children and youth” in particular, the example of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine.

Keywords: national-patriotic education, enlighteners, library, personality, pedagogue, concept.

УДК 021.64

Лобановська І. Г.

завідувач відділу наукового формування
та опрацювання документних ресурсів
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

КОРПОРАТИВНІ БІБЛІОТЕЧНІ ПРОЕКТИ – ПЕРСПЕКТИВНА ФОРМА ІНТЕГРУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Досліджено питання застосування бібліотечних проектів у процесі формування інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу та надання повноцінного й багатоаспектного доступу до нього провідними освітянськими книгозбірнями для максимального задоволення інформаційних потреб користувачів. Розглянуто характерні риси проектів та їх поділ за окремими ознаками. Відзначено, що найбільшого поширення в бібліотечній практиці набули партнерські проекти. Висвітлено досвід ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в проектній діяльності.

Ключові слова: бібліотеки, проектна діяльність, корпоративні проекти, бібліотечні проекти, інформаційні ресурси, інтегрування, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Постановка проблеми. Соціальні, економічні й політичні реформи, що відбуваються в нашій країні, істотно змінюють роль і місце бібліотек у